

>> vooral veel jonge Kenianen.

Een westers bedrijf leverde de nodige software. De identiteit van de kiezers werd met een digitale vingerafdruk vastgesteld. Hun stemmen werden geregistreerd door 45 duizend tablets. Kenia trok een half miljard dollar uit voor deze operatie, 23 euro per Keniaan. (In het veel rijkere Nederland is het bedrag 3,70 euro per kiezer). Daarmee werd deze Keniase verkiezing een van de duurste ter wereld.

Maar het verkiezingsproces verliep chaotisch. Een week voor de verkiezingsdatum bleek de manager van het kiescomité gemarteld en vermoord. Op de dag zelf konden de tablets de stemmen niet doorsturen vanwege haperende elektriciteit.

De uitslag riep hevige protesten op bij de oppositie. Controle op de uitslag was onmogelijk omdat het softwarebedrijf geen toegang had tot de data die op servers in Frankrijk stonden. Lang verhaal kort: de Hoge Raad verklaarde de verkiezingen ongeldig. Het geweld en het wantrouwen in de Keniaanse democratie laaiden weer op.

REGULEREN OF VERBIEDEN

Naast deze specifieke voorbeelden schetst Schaake de mondiale invloed van big tech. Ze onderscheidt vier machtsblokken. Europa focust duidelijk op burgerrechten: 'Silicon Valley mag dan het centrum voor technologische innovatie zijn, maar Brussel – de hoofdstad van Europa – is de voorhoede van de regulering van technologische innovatie.' De Verenigde Staten leggen meer de nadruk op veiligheid. Het mogelijke verbod op TikTok, de populaire app van Chinese make-up, is er een voorbeeld van.

Op beide continenten beïnvloedt big tech diepgaand de politieke verhoudingen. Zoals Barack Obama al in 2008 de verkiezingen won dankzij een uitgekende, door data gedreven communicatie met kiezers via sociale media, zo kwam de brexit tot stand met hulp van Cambridge Analytica, het softwarebedrijf dat hulp bood aan het *Leave*-kamp – en later ook aan Donald Trump.

Waar Europa en de Verenigde Staten nog

proberen om de invloed van big tech te verminderen, investeert China juist krankzinnige bedragen in technologie om de bevolking te onderwerpen aan censuur, totale controle en propaganda. Nieuwe technologieën worden getest op de zwaar onderdrukte Oeigoerse bevolking, zoals software die emoties kan herkennen tot in de poriën van de huid.

Als vierde machtsblok noemt Schaake India. Hoewel dat land op papier een democratie is, heeft de nationaal-hindoeïstische regering Modi het land vaker dan welke overheid ter wereld het internet afgesloten voor zijn bevolking.

Modi is ook fan van Aadhaar, een biometrisch systeem dat grootschalig vingerafdrukken en irisscans verzamelt en verbindt aan het equivalent van een burgerservicenummer. Positief is dat vooral arme plattelandsbewoners zo toegang krijgen tot overheidsdiensten. Het systeem blijkt echter makkelijk te hacken. Dramatisch voor de burgerrechten van de Indiërs is dat Modi het systeem wil koppelen aan de registratie van kiezers. Wie zich niet laat registreren verliest daardoor wellicht zijn stemrecht.

SPECULATIEF VERGIF

Schaake richt haar pijlen ook op specifieke technologieën die het publieke belang in het bijzonder schaden. Eén ervan is de cryptovaluta. Die spelen misdaad in de kaart en bedreigen de wereldwijde economische stabiliteit. Overheden hebben er haast geen invloed op.

Schaake stelt dat cryptovaluta eigenlijk gekoppeld moeten worden aan centrale banken. Ze citeert Johan Van Overtveldt, voormalig minister van Financiën van België en tegenwoordig lid van het Europees Parlement, die cryptovaluta 'speculatief vergif' noemt, zonder 'economische of maatschappelijke toegevoegde waarde. Als een overheid drugs verbiedt, zou ze crypto's ook moeten verbieden.'

Ook herkenningsoftware zoals Clearview is schadelijk voor de democratie. Deze tech-

FOTO GETTY IMAGES

Marietje Schaake
De stille coup. Hoe tech is gaan regeren en we de macht weer terugwinnen

Vert. Reinier van Kampen
Atlas Contact;
384 blz. €27,99

nologie verrijkt zichzelf met data door portretten op LinkedIn en twitter (X) af te schrapen. Dit soort software herkende een tijd geleden een Nederlandse vrouw als actievoerder van Extinction Rebellion op de landingsbaan van Schiphol. Ze kreeg een stevige waarschuwing van de politie. In werkelijkheid zat ze in de speeltuin met haar kinderen.

Het idee dat je onschuldig bent totdat het tegendeel is bewezen, erodeert hierdoor snel, zegt Schaake. Het patroon is duidelijk: techbedrijven kunnen ongecontroleerd hun gang gaan, totdat wetgeving ze terugfluit. Het verschil met geneesmiddelen en auto's is groot. Die moeten aan vele voorwaarden voldoen voordat ze op de markt mogen komen. Schaake stelt: je kan ook aan digitale technologieën veel zwaardere eisen stellen. Ze zouden pas toegelaten moeten worden als vaststaat dat ze de privacy, persvrijheid

en zelfbeschikking van burgers respecteren.

Of zo'n eis juridisch haalbaar is, laat ze hier en ook bij andere voorstellen in het midden. De digitale disruptie is zó groot dat we in dit stadium vooral moed en verbeeldingskracht nodig hebben, schrijft ze. Democratische waarden staan in de voorstellen voorop, de praktische uitwerking is voor de lange adem.

PAUS IN DONSJAS

Schaake schrijft ook over de toepassing van AI. Wie kan zich nog de foto herinneren van de paus in een gewatteerde jas van Balenciaga? Dat was een grapje, een fake-afbeelding gemaakt door een bouwvakker nadat hij een paar paddo's had verorberd. Minder grappig is het beeld dat Schaake schetst: 'Hoe meer democratische samenlevingen essentiële operaties overlaten aan AI-getrainde systemen, hoe meer de macht verder geconcen-

China test software die emoties herkent op de Oeigoerse bevolking

treerd zal raken bij een handvol bedrijven'.

Voorbeelden te over: AI-systemen bepalen wie er in aanmerking komt voor een medische behandeling of een baan. Schaake wil dat gebruikers vooraf geïnformeerd worden over toepassingen met AI, of het nu gaat om een afbeelding of over een beslissing van een overheid die je persoonlijk leven raakt.

Europa heeft inmiddels de AI-ACT, waarmee de EU sinds 2023 de risico's van kunstmatige intelligentie aan banden legt. Als ik Schaake goed begrijp, gaat die wet nog lang niet ver genoeg.

Transparantie zou ook moeten gelden voor techbedrijven. Zij weten veel van ons maar wij weten weinig van hen. Ze zouden moeten vertellen hoe milieuvriendelijk hun technologie is, maar ook waar hun kapitaal vandaan komt. Zo schrijft Schaake in haar boek dat Elon Musk, zelfbenoemd ridder van het vrije woord, zijn 'X' laat financieren door prins Al-Waleed bin Talal van Saudi-Arabië, een land dat geen vrijheid van meningsuiting kent.

Afgelopen maand werd bekend dat ook Russische oligarchen investeren in X. Dat nieuws kwam te laat voor Schaakes boek, dat op de huid van een zeer verontrustende actualiteit is geschreven. <<